

MKB-ACTIEPROGRAMMA 2013

21 maart 2013

VOORWOORD

Het midden- en kleinbedrijf is van levensbelang voor de economie van Nederland. Niet alleen bestaat het overgrote deel van de bedrijven uit ondernemingen met maximaal 250 medewerkers, maar ook als je naar zaken kijkt als omzet, werkgelegenheid en uitvoer moeten de resultaten voor meer dan de helft op het conto van het MKB worden geschreven.

In Drenthe is het MKB de motor van de economie. Dat wil niet zeggen dat in het MKB alles van een leien dakje gaat. Je hoeft de krant maar open te slaan of er staat wel weer een bedrijf in dat het niet heeft gered. De recessie is daar veelal de oorzaak van. In Drenthe weten we elkaar als organisaties veelal te vinden, dat is onze kracht. In de huidige onzekere tijd is het nog meer van belang samen te gaan voor gerichte acties op het MKB. Gezamenlijk moeten we onze regionale economie vormen en verstevigen, zowel in lobby als in scholing en ondernemerschap.

Hoewel de rol van de provincie beperkt is, kan ze vanuit haar ruimtelijk-economisch domein wel degelijk actie ondernemen en een positieve bijdrage leveren aan het MKB. Denk bijvoorbeeld aan een lobby richting het Rijk om een vermindering van de regeldruk te bewerkstelligen. Ook zet de provincie zich in om een betere aansluiting te realiseren tussen onderwijs en bedrijfsleven en kunnen startende ondernemers worden geholpen bij het zo snel mogelijk realiseren van hun bedrijf door met name het regelen van de financiering. Finc wordt daarvoor onder de naam Finc Next nieuw leven ingeblazen.

Als provincie zullen we actief de verbinding zoeken met andere partijen met als doel om gezamenlijk de economie van Drenthe gezond te houden en verder te ontwikkelen. Om dat te realiseren moeten we snel kunnen reageren op gesignaleerde knelpunten.

Gezamenlijk uitvoering van dit MKB-actieprogramma kan daar volgens mij een belangrijke bijdrage aan leveren.

Ard van der Tuuk
Gedeputeerde

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	4
2. Acties MKB-actieprogramma	5
3. Financiering extra inzet op het MKB	7
4. Monitoring en communicatie	7
Bijlage 1: MKB-analyse	9
Bijlage 2: Knelpunten per sector	19
Bijlage 3: Knelpunten in MKB-sectoren gekoppeld aan lopende en extra activiteiten	22

1. Inleiding

Aanleiding

Het MKB is de motor van de Drentse economie. Meer dan 95% van het Drentse bedrijfsleven, inclusief zzp-ers, is MKB. Naar aanleiding van de statenbijeenkomst met externen 'Slim investeren in werk' is besloten dat we als provincie extra inzetten op de mismatch tussen arbeidsmarkt en onderwijs, de ontwikkeling van alternatieve financieringsconstructies ('revolving funds', microkredieten, 'crowdfunding') en het ondersteunen en faciliteren van het MKB. De mismatch tussen arbeidsmarkt en onderwijs heeft invulling gekregen via de Versnellingsagenda 2.0. Over de financieringsinstrumenten komt binnenkort een aparte nota. Het ondersteunen en faciliteren van het MKB krijgt zijn doorwerking in dit document.

Met dit actieprogramma richten we ons op sectoren die voor Drenthe belangrijk zijn. We kijken naar de knelpunten die daar spelen en koppelen dit aan zaken, waar we als provincie een rol in kunnen vervullen. Het gaat daarbij niet alleen om stuwende sectoren¹ waar we met ons Kader voor Economische Investerings 2011-2015 (KEI) op focussen, maar aanvullend om sectoren die meer dan andere sectoren bijdragen aan toegevoegde waarde, werkgelegenheid en export. Aan dit actieprogramma liggen een analyse van het MKB en het KEI ten grondslag. De doelstelling in ons KEI 2011-2015, het scheppen en behouden van werkgelegenheid door de ontwikkeling van een duurzame en robuuste economische structuur, werken we in dit actieprogramma voor het MKB verder uit. Hierbij ligt de focus op het verhogen van kennis bij bedrijven en innovatie. Onze rol daarbij is kaders stellen, creëren van randvoorwaarden, strategieontwikkeling, het verbinden van partijen en het delen van kennis tussen partijen. Deze activiteiten kan de provincie zelf uitvoeren, in samenwerking met anderen en/of anderen faciliteren dit uit te voeren. Voor een deel van de uitvoering maken we afspraken met de KvK Nieuw (voorheen Syntens en KvK) en de NOM.

In dit document staan de acties, die we ondernemen om het MKB in Drenthe extra te stimuleren. Ze zijn gebaseerd op een analyse van het Drentse MKB die volgt op het nieuwe bedrijvenbeleid van het kabinet, 'Naar de top, het bedrijvenbeleid in actie(s)'. Uitgangspunt van dit beleid is dat de overheid niet stuurt met regels en subsidies, maar Nederlandse bedrijven de ruimte krijgen om te ondernemen, te investeren, te innoveren en te exporteren. Geanalyseerd is welke sectoren stuwend zijn en welke sectoren vooral bijdragen aan de werkgelegenheid, export en toegevoegde waarde in Drenthe. Vervolgens is gekeken welke knelpunten bij deze sectoren spelen en waar de provincie een rol in kan hebben. Tevens is in beeld gebracht wat andere provincies voor het MKB doen. Daarna is geïnventariseerd op welke knelpunten we ons vanuit ons economisch beleid al inzetten en waar nog 'witte vlekken' zijn. Op basis hiervan is aangegeven welke acties we aanvullend ondernemen en met welke partners we het uitvoeren. Tot slot is de financiering, de monitoring van de voortgang en de communicatie aangegeven.

Afbakening

Met dit MKB-Actieprogramma richten we ons alleen op extra ondersteuning van het Drentse MKB, aanvullend op wat al geregeld is door andere partijen zoals het Rijk, de KvK Nieuw, de NOM en door de provincie Drenthe. Het gaat daarbij om extra aandacht voor innovatie- en werkgelegenheidsstimulering, kennisvalorisatie², randvoorwaarden creëren, inzet op alternatieve vormen van financiering en het wegnemen van belemmeringen en bijdragen aan het oplossen van knelpunten.

¹ Bij stuwende bedrijven gaat het om bedrijven die omzet genereren van buiten de regio en daardoor vaak arbeidsplaatsen scheppend.

² Kennisvalorisatie is het benutten van wetenschappelijke kennis in de praktijk. Bijvoorbeeld door de ontwikkeling van een product of een medicijn of door toepassing ervan in een systeem of proces.

2. Acties MKB-actieprogramma

Met dit MKB-actieprogramma richten we ons op het wegnemen van knelpunten bij het Drentse MKB waar de provincie een rol heeft en nog geen actie op heeft ondernomen. Daarnaast omvat dit actieprogramma extra inzet op al bestaande acties vanuit het KEI, op ondersteuning van het MKB via netwerk- en ontwikkelbijeenvakkomsten, koppeling tussen ondernemerschap en onderwijs en een vervolg op Finc (Finc Next). Bij dit laatste worden startende innovatieve ondernemers geholpen bij met name het regelen van een goede financiering. Tot slot richt dit actieprogramma zich op aanvullend onderzoek om nog meer zicht te krijgen op wat er speelt bij Drentse ondernemers, ondermeer bij zzp-ers.

Aan dit MKB-actieprogramma ligt een analyse ten grondslag (zie bijlage 1 voor deze MKB-analyse). Uit deze analyse blijken tien sectoren belangrijk te zijn voor Drenthe in termen van werkgelegenheid, toegevoegde waarde, export of stuwendheid. In onderstaand schema zijn de tien sectoren weergegeven.

Belangrijke sectoren in Drenthe zijn:	Groei/behoud werkgelegenheid	Toegevoegde waarde/export	Stuwend
1. Groothandel	V	V	V
2. Zakelijke dienstverlening	V	V	V
3. Bouw	V	V	V
4. Vrijtijdseconomie	V		V
5. Industrie (met name overige goederen, voeding, metaal en chemisch)	V	V	V
6. Vervoer en opslag		V	V
7. Detailhandel	V		
8. Gezondheids- en welzijnszorg	V		
9. Landbouw		V	
10. Informatie & Communicatie			V

Voor deze sectoren hebben we geïnterviewd welke knelpunten er zijn. Hierbij is gebruik gemaakt van brancherapporten en is afgestemd met de brancheorganisaties welke knelpunten zij signaleren. Het overzicht van deze knelpunten is overigens niet uitputtend. Voor deze knelpunten is in beeld gebracht waar 1) de provincie zich al in brede zin sterk voor maakt, 2) actie wordt ondernomen vanuit het economisch beleid, zoals verwoord in het KEI 2011-2015 en 3) waar nog niets is ondernomen. Op deze manier kunnen we de 'witte vlekken' achterhalen en mogelijk extra acties formuleren (zie bijlage 3). De knelpunten waar we als provincie een rol in kunnen spelen hebben we hieronder samengevat en daarbij aangegeven waar nog extra inzet nodig is (zie ook bijlage 2 en 3).

Schema 1: Gesignaleerde knelpunten waarbij de provincie een ruimtelijk-economische rol heeft

Algemene knelpunten	Extra inzet = V
1. Niet verkrijgen van financiering	V
2. Toenemende internationale concurrentie	V
3. Mismatch arbeidsmarkt en onderwijs	opgenomen in versnellingsagenda 2.0
4. Omgang met online dienstverlening	V
Specifieke knelpunten	
5. Onvoldoende innovatie in de zakelijke dienstverlening en in de vrijetijdsector	V
6. Krimp is er in zowel de woning-, utiliteits- als GWW nieuwbouw	opgenomen in Drents woningmarktoffensief
7. Voor industrie, vrijetijdsector en de agrarische sector geldt toenemende wet- en regelgeving op het gebied van RO & milieu	V
8. In industrie toenemende ketenafhankelijkheid binnen het netwerk van opdrachtgevers en toeleveranciers	V
9. Kritische klant verwacht steeds meer professionaliteit, maatwerk en	V

betrokkenheid vooral in zakelijke dienstverlening en zorg.	
10. Versnippering marketing en promotie kennis en techniek (bouw, industrie, agrarische sector)	opgenomen in techniekpact
11. Strengere aanbestedingsregels overheid voor MKB vanuit bouw, zakelijke dienstverlening en ICT	opgenomen in nieuwe aanbestedings-inkoopregels
12. Vraag naar meer capaciteit op internet leidt tot digitale vertragingen en uitval van internetverbindingen	opgenomen in inventarisatie breedband
13. Aanbod van verblijfsaccommodaties sluit kwalitatief onvoldoende aan op (veranderende) vraag	V
14. Bedrijfsovername bij detailhandel, landbouw en vrijetijdssector	V
15. Verbetering infrastructuur en bereikbaarheid voor logistieke sector	opgenomen via infrastructurele maatregelen
16. Verdringingsmarkt in detailhandel door filialisering, schaalvergroting, opkomst webwinkels met leegstand en onaantrekkelijk vestigingsklimaat als gevolg	V
17. In sector detailhandel hoge eisen aan producten vanuit veiligheid en gezondheid	opgenomen via Agribusiness met inzet op gezonde voeding via 'foodcircle'
18. In zorgsector onvoldoende tijd en geld om meerwaarde innovaties aan te tonen	V

Zoals gezegd richten we ons met dit MKB-Actieprogramma alleen op extra ondersteuning (additioneel) van het Drentse MKB, aanvullend op wat al geregeld is. Een deel van deze nieuwe acties voeren we zelf uit en voor een deel faciliteren wij andere partijen die dichterbij het MKB zitten om extra inzet te plegen. In onderstaand overzicht staan de acties, waar we als provincie extra energie in steken, gekoppeld aan de 'witte vlekken' in de knelpunten. Voor een deel van deze acties maken we afspraken met de KvK Nieuw en de NOM over de uitvoering.

De activiteiten, waar we extra aandacht aan besteden, leveren weliswaar een bijdrage aan het verminderen van knelpunten, maar kunnen veelal niet volledig worden opgelost. Daar zijn ook anderen voor aan zet en hierbij spelen meerdere factoren mee, zoals bijvoorbeeld marktwerking.

Knelpunten en acties	
Knelpunten waar extra inzet op is vanuit MKB Actieprogramma (V in schema 1: gesignaleerde knelpunten)	De acties waar we als provincie extra op inzetten vanuit ons ruimtelijk-economische domein
1) financiering en 5) onvoldoende innovatie	Alternatieve financieringsinstrumenten (o.a. revolving fund) voor innovatieve bedrijven ontwikkelen
1) financiering en 5) onvoldoende innovatie	Voorstel voor inzet microkredieten, een zakelijke lening van maximaal € 50.000 voor startende en bestaande ondernemers in MKB
1) financiering en 5) onvoldoende innovatie	Onderzoek naar mogelijkheden crowdfunding en rol provincie daarin
1) financiering en 5) onvoldoende innovatie	Flinck next: faciliteren van startende ondernemers naar financiering
2) internationale concurrentie	Kansen verkennen internationalisering en handelsmogelijkheden: wat zijn de mogelijkheden van nieuwe afzetmarkten en hoe kan het MKB hier op inspelen
4) locatie voor online dienstverlening	Locatiebeleid webwinkels opnemen in actualisatie Omgevingsvisie: op welke plekken kan het groeiend aantal webwinkels (m.n. opslagruimte) plek krijgen?
7) knellende wet en regelgeving	Lobby richting Rijk voor verminderen regeldruk en voorkomen onnodige regels via actualisatie omgevingsvisie incl. nadere duiding kernwaarde bedrijvigheid
13) mismatch vraag/aanbod verblijfsaccommodaties	Externe opdracht over verkenning vernieuwend instrumentarium gekoppeld aan kwaliteitsslag verblijfsrecreatie
14) bedrijfsovername	Bedrijfsovernames in de vrijetijdssector hebben we in principe geen rol in, bekijken van de mogelijkheden via extra inzet op vrijetijdseconomie
16) verdringingsmarkt detailhandel	Vanuit vestigingsklimaat nader verkennen aanbevelingen BZK onderzoek naar detailhandel in krimpggebieden in samenspraak met krimpdossier
16) verdringingsmarkt detailhandel	Vanuit vestigingsklimaat onderzoek naar omvang leegstand van winkels in Drenthe
niet direct gekoppeld aan knelpunten	Onderzoek naar economische waarde van zzp-ers in Drenthe, in welke sectoren zij vooral zitten en tegen welke knelpunten zij aanlopen

Knelpunt nr.	Acties van KvK Nieuw en NOM die door de provincie gefaciliteerd worden
1) financiering	Business Cases, Bedrijvensclusters, BC-vouchers en verdienmodellen voor zorg en vrijetijdseconomie
2) internationale concurrentie en 5) onvoldoende innovatie	Internationale product-markt-combinaties
5) onvoldoende innovatie	Innovatie vouchers
5) onvoldoende innovatie	Extra inzet op nieuwe product-markt-combinaties in vrijetijdssector
5) onvoldoende innovatie	Ontwikkelen van kennisclusters gericht op crosslinks en innovatie met deelname van kennisinstellingen
2) internationale concurrentie en 5) onvoldoende innovatie	(Startende) ondernemers voorzien van advisering en doorgeleiding naar netwerken en clusters en topsectoren (ondernemerschap, internationalisering en innovatie)
2) internationale concurrentie en 5) onvoldoende innovatie	Samenwerkingsinitiatieven op speerpunten KEI
8) ketenafhankelijkheid industrie	Inzet NOM op ketenbenadering via gesprekken, netwerk- en ontwikkelbijeenkomsten
9) kritische klant verwacht professionaliteit/maatwerk	Netwerk- en ontwikkelbijeenkomsten in brede zin en op het vlak van zakelijke dienstverlening en zorg
1) financiering en 13) mismatch vraag/aanbod verblijfsaccom.	Inzet op nieuwe verdienmodellen in de vrijetijdssector
niet direct gekoppeld aan knelpunten	Inventariseren behoeften ondernemers in Drenthe door antennefunctie en rapportage van KvK en NOM

3. Financiering extra inzet op het MKB

Voor de uitvoering van het MKB-actieprogramma is een budget beschikbaar van € 315.000. Projecten die voortvloeien uit deze extra inzet voor het MKB en die passen binnen de provinciale doelstellingen, vallen buiten dit budget. Er kan wel apart cofinanciering voor aangevraagd worden. Voor de volledigheid is in onderstaand overzicht ook de kosten van Finc next opgenomen omdat dit één van de acties is in het MKB-actieprogramma.

De verdeling van de kosten is als volgt:

Kosten provincie Drenthe	Vanuit KEI in €	Additioneel in 2013 in €
Afspraken met KvK Nieuw en NOM		215.000
Finc next	69.025	
Kosten onderzoek en eigen acties		100.000
Totale kosten provincie	69.025	315.000

De kosten voor het MKB-actieprogramma voor de provincie van € 315.000,- worden gedekt uit programma 9 in de begroting van 2013, Product 9.1 Versterken regionale innovatiekracht en het budget Bijdragen in projecten versterking Economische Structuur (VES).

4. Monitoring en communicatie

Monitoring

Via de periodieke rapportages in het kader van de begrotingscyclus en de daarbij horende bestuursrapportages en jaarstukken worden Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten geïnformeerd.

Om de voortgang van het MKB-actieprogramma, de gemaakte afspraken en de effecten te kunnen monitoren en bijsturen vindt er regelmatig een voortgangsoverleg plaats tussen vertegenwoordigers van de KvK Nieuw, NOM en provincie Drenthe die gezamenlijk een kernteam vormen.

KvK en NOM leveren per kwartaal een rapportage en begin 2014 een eindrapportage. Halverwege en aan het eind van 2013 evalueren we hoe de samenwerking verloopt. Voor Finc next is een jaarlijkse rapportage afgesproken, omdat dit een tweejaarlijks traject is.

De evaluatie en rapportages kunnen indien nodig leiden tot bijstelling van de afspraken. De evaluatie en voortgang kan tevens leiden tot input voor afspraken voor komende KEI-Jaarprogramma's en MKB-actieprogramma's die daar een onderdeel van vormen.

KvK Nieuw en NOM koppelen verder gesignaleerde knelpunten bij Drentse ondernemers en sectoren terug aan de provincie in de afstemmingsoverleggen en in de eindrapportage.

Aan het eind van 2013 evalueren we hoe de uitvoering van het MKB-actieprogramma is gegaan. Dit kan indien nodig leiden tot bijstelling en input voor komende KEI-Jaarprogramma's en MKB-actieprogramma's die daar een onderdeel van vormen. De monitoring van het MKB-actieprogramma wordt meegenomen in de monitoring van de uitvoering van het economisch beleid, zoals verwoord in het KEI 2011-2015.

Communicatie

De betrokken organisaties ontvangen een opdrachtverstrekking en er gaat een persbericht uit. Verder vermelden KvK Nieuw en NOM in hun externe communicatie over de activiteiten dat deze mede mogelijk zijn gemaakt door de provincie Drenthe.

BIJLAGE 1: MKB-analyse

Inleiding

Met het oog op onze provinciale rol en de beschikbaarheid van minder financiële middelen is de vraag waar de overheidseuro nu het meest rendeert in termen van economische effecten. Onder effecten wordt in dit kader verstaan: werkgelegenheid, toegevoegde waarde, export en stuwendheid.

In de MKB-analyse is onderzocht in welke sectoren in Drenthe nu met name de werkgelegenheid, toegevoegde waarde, export en stuwendheid zit en wat de potentiële groei is. Vervolgens is voor de economisch belangrijkste sectoren geïnventariseerd tegen welke knelpunten het MKB aanloopt en welke rol de provincie hierin kan spelen. In deze MKB-analyse is gekeken naar de hoofdsectoren zoals in de standaard bedrijfsindeling (SBI) is gedefinieerd.

Aanpak

De analyse hebben we als volgt ingestoken:

- Stap 1: totale werkgelegenheidsstructuur Drenthe naar hoofdsector en groei(verwachting)
- Stap 2: totaal aantal bedrijven per grootteklasse (naar aantal werkzame personen) per sector
- Stap 3: toegevoegde waarde, stuwendheid en export MKB naar hoofdsector en groei(verwachting)
- Stap 4: selectie sectoren die economisch relatief grote betekenis hebben in Drenthe
- Stap 5: knelpuntenanalyse in deze sectoren
- Stap 6: overzicht van knelpunten waar we een rol hebben en al wel/niet op inzetten
- Stap 7: benchmark provincie Groningen, Fryslan, Overijssel en Noord-Brabant

Uitkomsten MKB-analyse

Hieronder volgen de belangrijkste uitkomsten van de MKB-analyse.

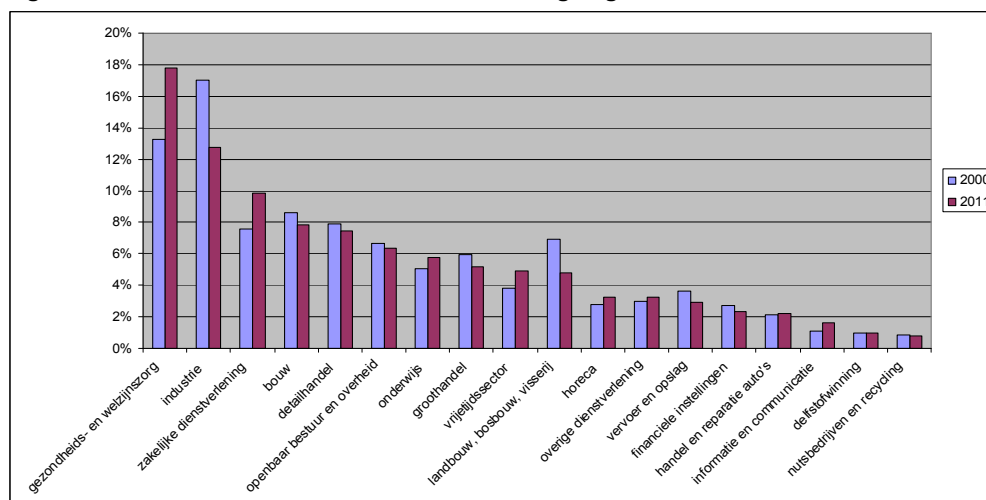
Werkgelegenheid

Top vijf sectoren in termen van werkgelegenheid

De top vijf sectoren qua werkgelegenheid in Drenthe in 2011 bestaat uit:

- gezondheids- en welzijnszorg (18%)
- industrie (13%),
- zakelijke dienstverlening (10%)
- bouw (8%)
- detailhandel (7%) / vrijetijdsector (7%)

Figuur 1. Aandeel van sectoren in de totale werkgelegenheid in Drenthe in 2000 en 2011 in %

Bron: CBS, PWR, LISA, Etil en cijfers vrijetijdseconomie Drenthe, 2012

De vrijetijdseconomie is verdeeld over meerdere sectoren (o.a. logiesverstrekking, horeca, detail- en groothandel, vervoer, cultuur, recreatie en amusement en sport) en geen specifieke sector volgens de SBI-codes die wij in deze analyse gebruiken. Hoewel de vrijetijdssector qua werkgelegenheid niet binnen de top vijf valt (5%), omvat deze sector relatief veel 'kleine banen' (<12 uur) ten opzichte van andere sectoren. Als deze banen worden meegerekend komt het aandeel uit op 7% van de totale werkgelegenheid. Aangezien dit hetzelfde percentage is als bij detailhandel, nemen we deze sector wel mee.

Binnen de sector industrie heeft de 'overige goederenindustrie' een sterk aandeel (25%). Het betreft hier onder andere de vervaardiging van medische instrumenten en sport/wellnessartikelen. Daarna volgen respectievelijk de voedingsindustrie (13%), metaalindustrie (10%) en chemische industrie (8%).

Groei en afname werkgelegenheid in de periode 2000-2011

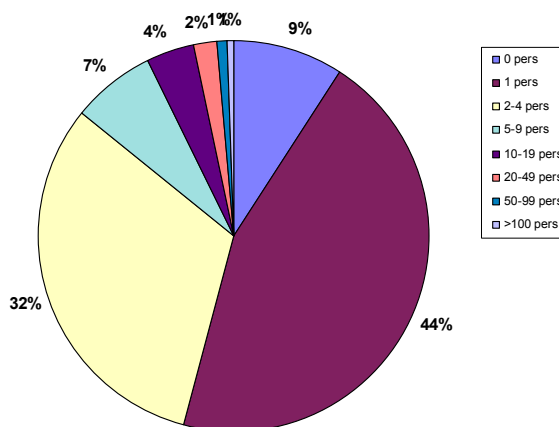
Over de periode 2000-2011 heeft groei van de werkgelegenheid met name plaatsgevonden in de sectoren zorg (+39%), zakelijke dienstverlening (+35%), vrije tijd (+33%) en informatie en communicatie (+59%). In de sectoren landbouw (-28%), industrie (-23%) en transport (-18%) is de werkgelegenheid relatief het sterkst afgenomen.

Groeiverwachting werkgelegenheid

Economisch onderzoeksbureau Etil heeft per sector de groei van de werkgelegenheid geprognosticeerd naar 2016. Voor de sectoren zorg (+9%), zakelijke dienstverlening (4%), handel en reparatie (3%) en bouw (2%) verwacht Etil een groei. Voor de overige sectoren verwacht Etil een afname in 2016. De sterkste afname zal plaatsvinden in de sectoren overheid en onderwijs (-11%), landbouw (-10%) en industrie (-8%).

Aantal bedrijven

In 2007-2011 is het aantal Drentse bedrijven gegroeid met ruim 3.500 bedrijven naar 34.704 bedrijven. In 2011 bestaat 45% van de Drentse bedrijven uit 1 werkzame persoon en 32% uit 2-4 personen. 99% van de bedrijven in Drenthe is MKB. Onder MKB worden hier bedrijven van 1-199 werkzame personen verstaan. De groei was vooral bij zzp-ers (zelfstandige zonder personeel) en bedrijven met 2-4 werknemers.

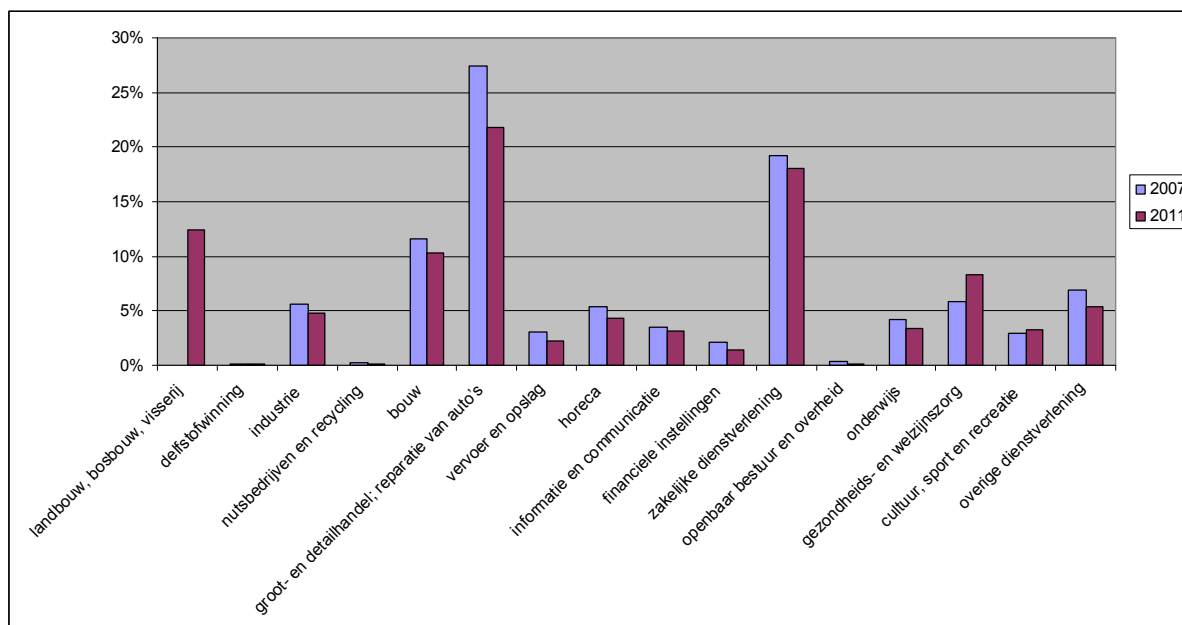
Bron: CBS, KvK cijfers en economie, PWR, LISA, 2012

Top vijf MKB-sectoren in aantal bedrijven

De top vijf sectoren die in 2011 qua aantal bedrijven het sterkst vertegenwoordigd zijn in Drenthe is:

- groot- en detailhandel (22%)
- zakelijke dienstverlening (18%)
- landbouw (12%)
- bouw (10%)
- gezondheids- en welzijnszorg (8%)

Figuur 2. Aandeel van sectoren in het totaal aantal bedrijven in Drenthe in 2007 en 2011 in %

Bron: CBS, PWR, LISA, 2012

De zzp-ers zitten met name in de zakelijke dienstverlening (onderzoek en advies), handel en bouw. In de agrarische sector, (groot)handel en gezondheidszorg gaat het om kleine bedrijven van 2-10 FTE's. In de sectoren (chemische en metaal)industrie, (groot)handel, onderwijs en zorg gaat het om grotere bedrijven van 50-199 FTE's.

Aandeel van sectoren in het totaal aantal bedrijven per grootteklasse in Drenthe in 2011 in %

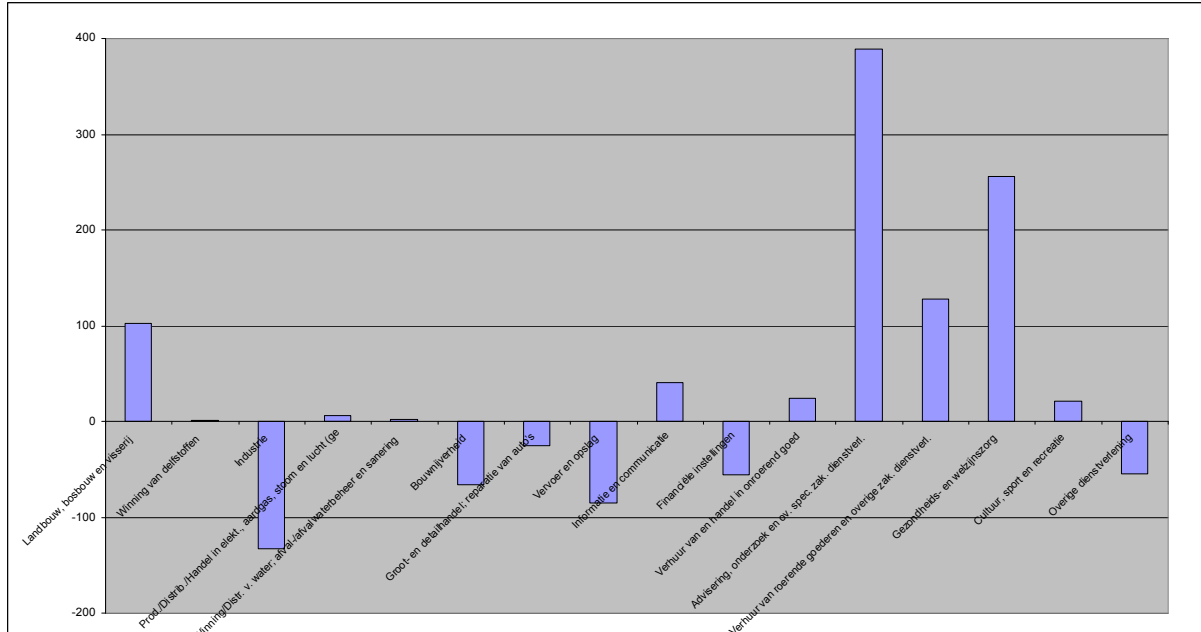
	1 pers	2-4 pers	5-9 pers	10-19 pers	20-49 pers	50-99 pers	100-199 pers	totaal	
Landbouw, bosbouw en visserij	8%	23%		5%	3%	1%	2%	0%	3897
Winning van delfstoffen	0%	0%		0%	0%	0%	3%	0%	45
Industrie	5%	3%		5%	9%	13%	14%	18%	1492
Prod./Distrib./Handel in elekt., aardgas, stoom en lucht (ge	0%	0%		0%	0%	0%	1%	2%	19
Winning/Distr. v. water; afval-/afvalwaterbeheer en sanering	0%	0%		0%	1%	1%	1%	0%	51
Bouwnijverheid	14%	5%		10%	11%	14%	11%	5%	3255
Groot- en detailhandel; reparatie van auto's	15%	30%		31%	25%	18%	10%	6%	6843
Vervoer en opslag	2%	2%		3%	4%	6%	7%	4%	709
Logies-, maaltijd- en drankverstreking	2%	7%		9%	4%	3%	2%	2%	1375
Informatie en communicatie	5%	2%		1%	1%	2%	1%	2%	1011
Financiële instellingen	1%	1%		2%	2%	3%	5%	3%	456
Verhuur van en handel in onroerend goed	1%	2%		1%	1%	1%	2%	1%	374
Advisering, onderzoek en ox. spec. zak. dienstverl.	18%	9%		7%	8%	4%	7%	4%	4135
Verhuur van roerende goederen en overige zak. dienstverl.	4%	5%		3%	3%	4%	3%	5%	1291
Openbaar bestuur, overheidsdiensten en verpl. soc. verzek.	0%	0%		0%	0%	1%	4%	13%	55
Onderwijs	3%	2%		6%	10%	13%	11%	10%	1065
Gezondheids- en welzijnszorg	9%	5%		11%	15%	13%	16%	23%	2619
Cultuur, sport en recreatie	5%	2%		2%	2%	2%	1%	2%	1028
Overige dienstverlening	8%	3%		3%	1%	1%	1%	0%	1705
	15562	10982		2445	1321	752	238	125	31425

Bron: KvK Nieuw, 2012

Groei en afname van aantal bedrijven in de periode 2007-2011

Over een periode van vijf jaar is het aantal bedrijven vooral in de sectoren zakelijke dienstverlening, zorg en landbouw toegenomen. Met name in de sectoren industrie, vervoer en opslag en bouw was er sprake van afname.

Figuur 3. Ontwikkeling van bedrijven (absoluut) in sectoren in Drenthe over de periode 2007-2011

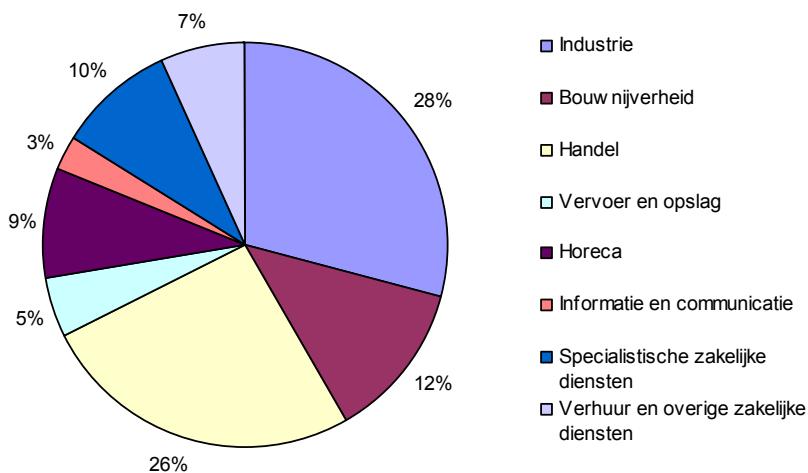

Bron: CBS, PWR, LISA, 2012

Toegevoegde waarde

De toegevoegde waarde van een sector is de omzet minus het aankoopbedrag, inclusief de bedragen die opzij worden gezet voor vervangingsinvesteringen. Als op nationaal niveau gekeken wordt naar de ontwikkeling van de bruto toegevoegde waarde per sector, dan is de groei het sterkst in de sector handel, zakelijke diensten, gevolgd door industrie en landbouw.

In 2010 was in Drenthe het aandeel in de toegevoegde waarde van de sectoren industrie, handel en zakelijke dienstverlening en bouw het grootst.

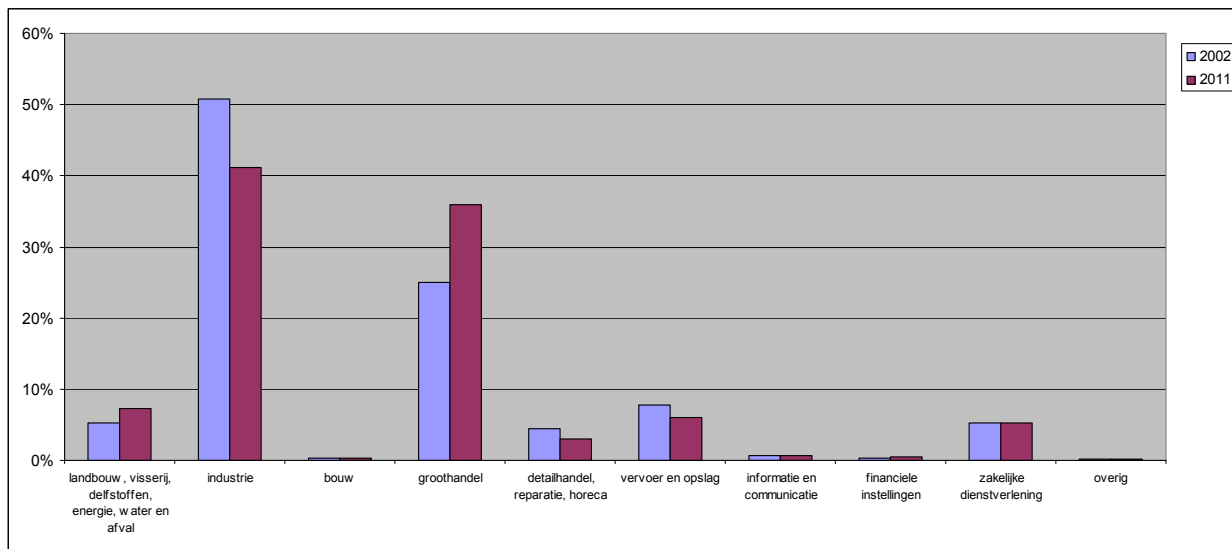

Bron: CBS, 2012

Export

Het aandeel van een sector in de totale exportwaarde geeft verder inzicht in het economisch belang van een sector. Voor Drenthe zijn geen gegevens beschikbaar over export per sector. Op nationaal niveau wel, wat een indicatie geeft voor Drenthe. Zo draagt in Nederland de industrie voor het grootste deel bij aan de export, gevolgd door de groothandel. Dit geldt ook voor Drenthe. Het aandeel van industrie is over een periode van tien jaar wel gezakt, terwijl het aandeel van de groothandel is toegenomen. Op de derde plaats komt de sector vervoer en opslag.

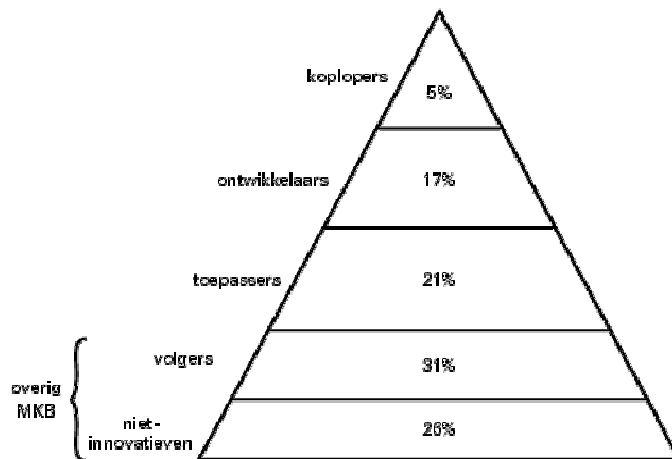
Figuur 4. Aandeel van een sector in de totale exportwaarde in Nederland in 2002 en 2011 in %

Bron: CBS, 2012

Stuwend

KvK Nieuw heeft een analyse gemaakt van stuwende sectoren in Drenthe gekoppeld aan de innovatiepiramide van het EIM³. Het gaat in deze innovatiepiramide om een onderverdeling in de segmenten: koplopers, ontwikkelaars en toepassers, volgers en niet-innovatieven.

Innovatie-piramide (bron EIM, landelijke cijfers), commercieel opererende MKB-bedrijven met 1-100 werknemers. Het gaat in totaal om 275.900 MKB-bedrijven landelijk.

³ Het EIM voert beleidsonderzoek voor overheidsinstellingen, branche- en koepelorganisaties en intermediaire organisaties uit.

Niet alle segmenten zijn feitelijk stuwend o.a. de primaire sector niet. De acht belangrijke Drentse stuwende sectoren staan hieronder in de tabel verder uitgesplitst per innovatiesegment volgens de innovatiepiramide (koplopers, ontwikkelaars en toepassers). Zoals gezegd is de vrijetijdssector verdeeld over diverse sectoren, waarvan een aantal in onderstaande tabel is opgenomen (o.a. detail- en groothandel, vervoer). De vrijetijdssector zien wij daarom als stuwend en omdat het omzet van buiten de regio genereert.

Feitelijk stuwend	Segment				
	Totaal 2-199 FTE	Totaal 5-199 FTE	Koplopers 2-199 / 5-199	Ontwikkelaars 2-199 / 5-199	Toepassers 2-199 / 5-199
Vervoer en opslag	366	173	7 / 3	48 / 22	95 / 45
Groothandel	1474	547	133 / 49	295 / 109	383 / 142
Zakelijke diensten	453	139	23 / 7	86 / 26	118 / 36
Food	1480	114	15 / 1	178 / 14	533 / 41
Industrie	113	69	14 / 8	29 / 18	20 / 12
Bouwnijverheid	1055	467	21 / 9	74 / 33	190 / 84
Informatie en communicatie	281	90	14 / 5	59 / 19	25 / 8
Metaalindustrie	195	106	10 / 5	33 / 18	45 / 24
Totaal	5417	1705	237 / 88	802 / 259	1.409 / 392

Bron: KvK Nieuw, 2012

Conclusie van de sectoranalyse

Het economisch belang van het MKB in Drenthe in termen van werkgelegenheid, toegevoegde waarde, export en stuwendheid is in onderstaand overzicht samengevat voor de belangrijkste sectoren.

belangrijke sectoren in Drenthe zijn:	Groei/behoud werkgelegenheid	Toegevoegde waarde/export	Stuwend
Groothandel	V	V	V
Zakelijke dienstverlening	V	V	V
Bouw	V	V	V
Vrijetijdseconomie	V		V
Industrie (met name overige goederen, voeding, metaal en chemisch)	V	V	V
Vervoer en opslag		V	V
Detailhandel	V		
Gezondheids- en welzijnszorg	V		
Landbouw		V	
Informatie & Communicatie			V

Vanuit het economisch beleid KEI richten we ons als provincie op de stuwende sectoren. Dit zijn de (chemische en voedings) industrie, de logistieke sector, gezondheids- en welzijnszorg, vrijetijdseconomie, de landbouw en op informatie & communicatie. De industrie wordt bediend vanuit vezelchemie (inclusief topsector chemie), agrofood en betere aansluiting met het onderwijs (techniek). De sector vervoer en opslag wordt onder de noemer logistiek opgepakt, o.a. via internationalisering, ondernemerschap en de logistieke projecten Emmen/Coevorden en Zwolle/Kampen/Meppel. Inzet op gezondheidszorg vindt plaats vanuit sensorsysteemtechnologie, healthy ageing, agrofood en betere aansluiting met het onderwijs (zorg). In de vrijetijdssector zetten we in op ondernemerschap en aantrekken van (buitenlandse) bezoekers, natuurlijke recreatie en de koppeling met healthy ageing.

Vanuit agribusiness/BBE richten we ons op de landbouw. Startende en groeiende ICT-bedrijven worden bediend vanuit innovatie en sensorsysteemtechnologie. Daarnaast vindt inzet plaats op de ICT-sector via de Europese digitale agenda en breedband. Vanuit de thema's vestigingsklimaat en onderwijs & arbeidsmarkt worden alle sectoren bediend.

Provincie breed wordt de landbouwsector bediend vanuit het beleid op plattelandontwikkeling. De bouwsector krijgt een impuls door het Drents woningmarktoffensief. In het woningmarktoffensief wordt gewerkt langs twee lijnen: (1) stimuleren van doorstroming met de manifestatie van de makelaars gericht op starters op de woningmarkt en (2) de verduurzaming van de woningvoorraad. De verwachting is dat met de extra aandacht en reuring die het offensief veroorzaakt, er meer mensen investeringsbeslissingen nemen om een woning te kopen of in de toekomstwaarde (energetisch, levensloopbestendig) van hun woning te gaan investeren. Het MKB in de bouwsector zal hiermee een impuls krijgen.

Er is verder geen specifieke inzet vanuit het KEI en provinciebreed op de sectoren (detail)handel en reparatie en zakelijke diensten. Dit zijn echter wel sectoren waar KvK Nieuw zich in 2013 proactief op richt. Om optimaal in te kunnen spelen op waar de belangrijkste sectoren in Drenthe nu precies behoefte aan hebben is het nodig te weten welke knelpunten er zijn, in relatie tot onze provinciale rol.

Knelpuntenanalyse sectoren

Voor het inventariseren van de knelpunten bij het Drentse MKB (incl. zzp-ers) is gebruik gemaakt van landelijke sectorstudies en analyses in noordelijk verband. Om meer inzicht te krijgen in de Drentse situatie hebben we contact gehad met diverse brancheorganisaties en productschappen, zoals Transport en logistiek NL regio Noord, Bouwend NL regio Noord, CBW-Mitex, Gastvrij Drenthe, Stichting GOA Infra, ICT vereniging en de Metaalunie Noord. Deze analyse is niet uitputtend, maar geeft wel een indicatie van om welke knelpunten het gaat.

Onder de bovenstaande sectoren vallen ook de zzp-ers. We gaan ervan uit dat de sectorspecifieke knelpunten ook voor deze groep ondernemers gelden. Daarnaast kan deze groep ook specifieke problemen hebben gericht op de eenmanszaak. Dit is in de voorgaande analyse niet meegenomen.

Algemene en specifieke knelpunten

Uit de knelpuntanalyse blijken de volgende algemene knelpunten veelal terug te komen bij meerdere sectoren:

1. Omzet onder druk / tekort aan opdrachten door o.a. beperking van bestedingen van consumenten en (overheids)organisaties;
2. Het niet of onvoldoende verkrijgen van financiering;
3. Toenemende (internationale) concurrentie en druk op de prijs;
4. Vinden van geschikt personeel / kwalitatieve mismatch
5. Omgang met online dienstverlening (internetveiligheid gegevens, concurrentie webwinkels, waar webwinkels plek geven, concurrentie vrijetijdssector van virtuele alternatieven die thuis beleefd kunnen worden, korte transportbewegingen als gevolg van kleine verzendingen webwinkels)

Aanvullend zijn de meer specifieke knelpunten per sector:

1. Onvoldoende innovatie in de zakelijke dienstverlening en in de vrijetijdssector
2. Krimp is er in zowel de woning-, utiliteits- als GWW nieuwbouw
3. Verplaatsing van activiteiten in de sectoren industrie, zakelijke dienstverlening en ICT naar lagelonenlanden

4. Voor industrie, vrijetijdssector en de agrarische sector geldt regeldruk door wet- en regelgeving op het gebied van RO & milieu
5. In de industriesector is sprake van toenemende ketenafhankelijkheid⁴ binnen het netwerk van opdrachtgevers en toeleveranciers
6. Kritische klant verwacht steeds meer professionaliteit, maatwerk en betrokkenheid vooral in zakelijke dienstverlening en zorg
7. Versnippering marketing en promotie kennis en techniek (bouw, industrie, agrarische sector)
8. strenge aanbestedingsregels overheid voor MKB vanuit bouw, zakelijke dienstverlening en ICT
9. Vraag naar meer capaciteit op internet leidt tot digitale vertragingen en uitval van verbindingen
10. Aanbod van verblijfsaccommodaties sluit kwalitatief onvoldoende aan op (veranderende) vraag
11. Bedrijfsovername/opvolging bij detailhandel, landbouw en vrijetijdssector
12. Verbetering infrastructuur en bereikbaarheid voor logistieke sector
13. Verdringingsmarkt in detailhandel door filialisering, schaalvergroting, opkomst webwinkels met leegstand en onaantrekkelijk vestigingsklimaat als gevolg
14. In sector detailhandel hoge eisen aan producten vanuit veiligheid en gezondheid
15. In zorgsector onvoldoende tijd en geld om meerwaarde innovaties aan te tonen

Voor een uitgebreider overzicht verwijzen we naar bijlage 1.

Waar provinciale rol en waar niet?

Vanuit allerlei invalshoeken en partijen wordt het MKB al bediend. Denk hierbij aan KvK Nieuw en de NOM die o.a. voor het Rijk al veel reguliere taken uitvoeren gericht op ondernemers, het Rijksbeleid (o.a. Topsectorenbeleid), de clusterorganisaties en het ondernemersplein. In onderstaand overzicht is aangegeven bij welke knelpunten de provincie een rol heeft vanuit het ruimtelijk-economische domein. Die rol kan zijn zelf uitvoeren, anderen faciliteren dit uit te voeren, partijen bijeen te brengen en bijvoorbeeld samen te werken met andere partijen. Als provincie hebben we dus geen rol bij de onder druk staande omzet en de verplaatsing naar lagelonenlanden. Dit knelpunt nemen we verder niet mee.

Schema: Gesignaleerde knelpunten waarbij de provincie een ruimtelijk-economische rol heeft

Algemene knelpunten	Specifieke knelpunten
1. Niet verkrijgen van financiering	5. Onvoldoende innovatie in de zakelijke dienstverlening en in de vrijetijdssector
2. Toenemende internationale concurrentie	6. Krimp is er in zowel de woning-, utiliteits- als GWW nieuwbouw
3. Mismatch arbeidsmarkt en onderwijs	7. Voor industrie, vrijetijdssector en de agrarische sector geldt toenemende wet- en regelgeving op het gebied van RO & milieu
4. Online dienstverlening, met name vanuit locatie	8. In industrie toenemende ketenafhankelijkheid binnen het netwerk van opdrachtgevers en toeleveranciers
	9. Kritische klant verwacht steeds meer professionaliteit, maatwerk en betrokkenheid vooral in zakelijke dienstverlening en zorg.
	10. Versnippering marketing en promotie kennis en techniek (bouw, industrie, agrarische sector)

⁴ Verschillende schakels in de keten zijn belangrijk om de industrie draaiende te houden, van grondstof tot eindproduct tot retailer. Elke fase draagt een steentje bij aan het proces.

-
11. Strenge aanbestedingsregels overheid voor MKB vanuit bouw, zakelijke dienstverlening en ICT
 12. Vraag naar meer capaciteit op internet leidt tot digitale opstoppingen.
 13. Aanbod in vrijetijdssector sluit onvoldoende op (veranderende) Vraag (o.a. verblijfsrecreatie, product-markt combinaties)
 14. Bedrijfsovername bij detailhandel, landbouw en vrijetijdssector
 15. Verbetering infrastructuur en bereikbaarheid voor logistieke sector
 16. Verdringingsmarkt in detailhandel door filialisering, schaalvergroting, opkomst webwinkels met leegstand en onaantrekkelijk vestigingsklimaat als gevolg
 17. In sector detailhandel hoge eisen aan producten vanuit veiligheid en gezondheid
 18. In zorgsector onvoldoende tijd en geld om meerwaarde innovaties aan te tonen

Waar zet de provincie op in?

Vervolgens hebben we voor de overgebleven knelpunten in beeld gebracht waar 1) de provincie al actie heeft ondernomen, 2) inzet is vanuit het economisch beleid verwoord in het Kader voor Economische Investerings 2011-2015 en 3) waar nog niets is gebeurd. Op deze manier kunnen we de witte vlekken achterhalen en mogelijkterwijs extra acties formuleren (zie bijlage 2).

Benchmark andere provincies

Voordat we naar de acties gaan is het goed te kijken wat andere provincies op hoofdlijnen doen voor het MKB en het oplossen van knelpunten. Acties van andere provincies kunnen wellicht ook in Drenthe toegepast worden. We hebben gekeken naar de inzet voor het MKB in de provincies Groningen, Fryslân, Overijssel en Noord-Brabant. Hieruit blijkt dat alle provincies innovatieve actieprogramma's of regelingen hebben, inzetten op de mismatch tussen onderwijs en arbeidsmarkt, op duurzaam en maatschappelijk verantwoord ondernemen en het begeleiden van startende ondernemers naar financiering. Groningen richt zijn aandacht voor het MKB op het terrein van energie, ontwikkeling van nieuwe financieringsinstrumenten voor energie- en healthy ageingprojecten, bevordering van MKB-deelname aan het topsectorenbeleid, MKB-middelen om temidden van de vaak grote bedrijven en kennisinstellingen binnen een project daadwerkelijk een inbreng te kunnen hebben, betrekken van het MKB bij de ontwikkeling en uitvoering van BBE-projecten en een innovatie- en duurzaamheidsprogramma voor MKB. Fryslân richt zich daarnaast nog op kennisvalorisatie bij het MKB, kennisdeling via het praktijkcentrum duurzaam voor het MKB, aansluiting MKB op breedband en koppeling creatieve MKB-sector aan economische ontwikkeling. Overijssel richt zich verder op innovatievouchers, energieleningen, verbinding van de creatieve sector met het MKB (innovatieprijs voor co-creatie), starters, nieuwe product-markt-partner-combinaties en alternatieve financieringsconstructies. Verder op het aantrekken van buitenlandse investeringen door de ROM's, het faciliteren van grensoverschrijdende (technologische) samenwerking en het mede organiseren van handelsmissies. Noord-Brabant richt zich tevens op kennisvalorisatie bij het MKB, waarbij centraal staat ondernemerschapbevordering in het onderwijs, ondersteuning van innovatieve starters, vercommercialisering van nieuwe kennis bij universiteiten en in het hbo, en durfkapitaal voor de vroege fase van innovatie. Daarnaast zet Noord-Brabant in op kennisdeling, bevordering deelname

MKB in het topsectorenbeleid, aansluiting MKB op breedband en het mede organiseren van handelsmissies.

Voor onderstaand overzicht is gebruik gemaakt van beschikbare beleidsdocumenten en informatie op internet om op hoofdlijnen een beeld te kunnen krijgen van de inzet van andere provincies op het MKB. Het kan zijn dat deze interpretatie niet volledig is.

	Groningen	Fryslân	Overijssel	Noord-Brabant	Drenthe
innovatieve actieprogramma's	√	√	√	√	- ⁵
mismatch tussen onderwijs en arbeidsmarkt	√	√	√	√	√
duurzaam en maatschappelijk verantwoord ondernemen	√	√	√	√	√ ⁶
begeleiden van startende ondernemers (naar financiering)	√	√	√	√	√
ondersteuning op energieterrein en/of energieleningen	√		√		√
ontwikkeling van nieuwe financieringsinstrumenten	√ ⁷		√	√	√
bevordering deelname in topsectorenbeleid	√			√	√
betrekken bij ontwikkeling en uitvoering BBE-projecten	√			√	√
innovatie- en duurzaamheidsprogramma voor MKB	√			√	-
kennisvalorisatie bij MKB en kennisdeling		√		√	√
aansluiting MKB op breedband			√	√	√
koppeling creatieve MKB-sector aan economische ontwikkeling / verbinding van de creatieve sector met het MKB		√	√		-
innovatievouchers			√	√	- ⁸
nieuwe product-markt-partner-combinaties vrijetijdseconomie			√		√
aantrekken van buitenlandse investeringen door de ROM's			√	√	√ ⁹
het faciliteren van grensoverschrijdende (technologische) samenwerking			√	√	√
mede organiseren van handelsmissies			√	√	√ ¹⁰

⁵ Niet via innovatief actieprogramma, maar o.a. via thematisch programma's als sensor en alternatieve financieringsconstructies (microkredieten, revolving funds en onderzoek crowdfunding)

⁶ Via green deals

⁷ Voor energie- en healthy ageingprojecten

⁸ Is één van de extra acties in dit MKB-actieprogramma, het kan zijn dat andere provincies dit als onderdeel van hun innovatief actieprogramma doen

⁹ Gericht op Azië (o.a. China)

¹⁰ Gericht op Azië (o.a. China) en Rusland

Bijlage 2: Knelpunten per sector

Sector	Algemene knelpunten	Provinciale rol incl. uitgezet
groothandel	<ol style="list-style-type: none"> 1) verschuiving van handelsblokken (Brazilië, Rusland, India en China - BRIC) 2) beperking van overheidsbestedingen en consumenten bestedingen 3) financiering bedrijfsvoering 4) ruimte voor internetgroothandel 5) afnemers kritisch op prijs en toegevoegde waarde 6) knelpunten met efficiency, voorraad-optimalisatie en controleerbaarheid 7) stijgende kosten grondstoffen en automatisering 	<ol style="list-style-type: none"> 1) geen rol prov. 2) moeilijk beïnvloedbaar door bezuinigingen 3) via altern. financieringsconstructies 4) rol vanuit RO en regelgeving 5) geen rol prov. 6) geen rol prov. 7) geen rol prov.
detailhandel	<ol style="list-style-type: none"> 1) dalende consumentenvertrouwen beperkt bestedingen als gevolg van ontwikkeling van werkloosheid, koopbereidheid, cao-lonen, economische groei/krimp en de inflatie 2) verdringingsmarkt kleine winkels door filialisering, webwinkels en schaalvergroting 3) locatie webwinkels: veel gemeenten scharen webwinkels onder detailhandel en hanteren zelfde bepalingen zoals die gelden voor stenen winkels. Vestiging in een woonwijk of op een bedrijventerrein is dan niet toegestaan. 4) lage toetredingsdrempel en veel (prijs)concurrentie 5) vergrijzing/bedrijfsovername 6) hoge eisen aan producten vanuit veiligheid en gezondheid 7) onvoldoende draagvlak voor voorzieningen in kernen van krimpgebieden 8) veiligheid en criminaliteit binnen winkels 	<ol style="list-style-type: none"> 1) alleen voor gevolg -> leegstand 2) alleen voor gevolg -> leegstand 3) alleen voor gevolg -> leegstand 4) geen rol prov. 5) bekijken van de mogelijkheden vanuit vrijetijdseconomie 6) rol vanuit agribusiness / 'foodcircle' 7) rol vanuit dossier krimp / vestigingsklimaat / Ladder voor Duurzame Verstedelijking 8) geen rol prov.
zakelijke dienstverlening	<ol style="list-style-type: none"> 1) behoefte aan meer innovatie binnen de dienstverlening; 2) omzetten / tarieven onder druk met faillissementen / inkrimpingen als gevolg 3) aangescherpt extern toezicht zoals accountants. 4) de hele sector heeft te maken met een toenemende concurrentie en prijsdruk. 5) de kritische klant van vandaag verwacht nog meer professionaliteit, maatwerk en betrokkenheid 6) risico van verspreiding van vertrouwelijke bedrijfsgegevens / internetcriminaliteit 7) verplaatsing activiteiten naar lagelonenlanden 8) aanbestedingsregels overheid 	<ol style="list-style-type: none"> 1) rol vanuit innovatie 2) alleen voor gevolg van faillissementen -> leegstand kantoren 3) geen rol prov. 4) geen rol prov. 5) KvK zet in op rol vanuit ondernemerschap 6) geen rol prov. 7) geen rol prov. 8) via provinciale aanbestedings- en inkoopregels (zijn in maart 2013 versoepeld)
bouw	<ol style="list-style-type: none"> 1) krimp is er in zowel de woning-, utiliteits- als GWW nieuwbouw met faillissementen als gevolg 2) forse prijsdruk 3) bodem van reserves van vele bouwers is in zicht 4) financiering kredieten moeilijk; banken stellen zich formeler op. Vraagt om alternatieve financieringsarrangementen 5) versnippering promotie tegengaan: krachten bundelen, techniek breed 	<ol style="list-style-type: none"> 1) rol vanuit infrastructuur, PHP, herbestemming, RSP-projecten, Dryport Blueport + vanuit duurzame woningbouw 2) geen rol prov 3) via alternatieve Financieringsconstructies / Drents Woningoffensief 4) via alternatieve Financieringsconstructies 5) geen rol prov.

	<ul style="list-style-type: none"> 6) te weinig adequaat geschoolde mensen 7) moeilijk om met scholen zaken te doen. Scholen en bedrijven nog te veel twee werelden. Voorbeeld: docentstage. 8) instroom van mensen verloopt moeizaam; geldt in bijzonder voor techniek 9) ontslag van vaste krachten en aanname van tijdelijk inzetbare mensen zzp 10) oog hebben voor feit dat jongeren baangarantie willen: zekerheid voor toekomst. 11) aanbestedingsregels overheid 	<ul style="list-style-type: none"> 6) rol vanuit aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt 7) rol vanuit aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt 8) rol vanuit aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt 9) geen rol prov. 10) rol vanuit onderwijs en arbeidsmarkt 11) rol vanuit MO
vrijtjidssector	<ul style="list-style-type: none"> 1) aanbod sluit onvoldoende aan op (veranderende) vraag (o.a. verblijfsrecreatie, verpaupering) 2) geschikt personeel 3) beperkte innovatiekracht sector 4) beperkte financiële slagkracht sector om te kunnen investeren 5) opkomst virtuele alternatieven die thuis beleefd kunnen worden 6) bedrijfsovername (familiebedrijven) 7) snelle uitstroom van personeel door onregelmatige werktijden en onvoldoende doorstroommogelijkheden 8) toenemende regeldruk 	<ul style="list-style-type: none"> 1) rol via VT-economie en alternatieve financieringsconstructies gekoppeld aan gebiedsontwikkeling/ verdienmodellen 2) rol vanuit onderwijs en arbeidsmarkt 3) rol vanuit innovatie & VT-economie 4) rol via altern. financieringsconstructies 5) geen rol prov. 6) bekijken van de mogelijkheden vanuit vrijetijdseconomie 7) geen rol prov. 8) rol vanuit RO en regelgeving
industrie	<ul style="list-style-type: none"> 1) tekort vakkrachten, te weinig instroom jonge vakmensen, het behouden van zittende werknemers in de bedrijfstak, onvoldoende mogelijkheden om ouderen werkzoekenden op te leiden, onvoldoende stageplaatsen 2) zorgen over voortbestaan van technologisch kennisinstututen 3) financiering (incl. betalingstermijnen) 4) tekort aan opdrachten (door grote onzekerheden op de markt) 5) toenemende wet- en regelgeving op het gebied van milieu 6) volatiliteit grondstof- en energieprijzen beïnvloedt marges. 7) productie volgt de grondstofaanbieders en verplaatst zich geleidelijk naar lagelonenlanden 8) toenemende ketenafhankelijkheid binnen het netwerk van opdrachtgevers en toeleveranciers 	<ul style="list-style-type: none"> 1) rol vanuit aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt 2) rol vanuit onderwijs en arbeidsmarkt 3) geen rol prov. / via altern. financieringconstr. 4) geen rol prov. 5) rol vanuit RO en regelgeving 6) geen rol prov. 7) geen rol prov. 8) geen rol prov. / rol via inzet op ketenbenadering NOM
vervoer en opslag	<ul style="list-style-type: none"> 1) tekort aan goed gekwalificeerd personeel in de sector. Aanwas van jong personeel stukt. 2) terugschroeven voorraden bedrijven vanwege economische onzekerheden 3) alternatieve vrachtstromen zoeken, waardoor tarieven onder druk zullen blijven staan. 4) infrastructuur kan worden verbeterd 5) toek. tekort aan chauffeurs / log specialist 6) mismatch MBO-HBO en arbeidsmarkt 7) lastig financiering verkrijgen 8) autoluw maken binnenstad 9) kleinere vervoersbewegingen door kleinere verzendingen van webwinkels 	<ul style="list-style-type: none"> 1) rol vanuit aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt 2) geen rol prov. 3) rol vanuit mobiliteit, inzet op synchromodaal 4) rol vanuit WK/mobiliteit 5) rol vanuit onderwijs en arbeidsmarkt 6) rol vanuit onderwijs en arbeidsmarkt 7) geen rol prov. / via altern. financieringconstr. 8) rol vanuit mobiliteit 9) geen rol prov.
gezondheidszorg	<ul style="list-style-type: none"> 1) tekort aan arbeidskrachten 2) zorgkosten blijven stijgen 3) door toenemende marktwerking steeds groter beroep op professionaliteit zorgondernemers 4) lastig financiering verkrijgen voor o.a. innovatie 5) toepassing van nieuwe ICT maakt 	<ul style="list-style-type: none"> 1) rol vanuit aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt 2) geen rol prov. 3) rol vanuit ondernemerschap 4) geen rol prov. / via altern. financieringconstr. 5) rol vanuit vestigingsklimaat/breedband

	<p>werkprocessen kwetsbaar als informatie tijdelijk niet toegankelijk is</p> <p>6) aanbod sluit onvoldoende aan op de vraag van de patiënt</p> <p>7) verschraving kwaliteit van zorg voor de hulpbehoevenden</p> <p>8) onvoldoende tijd en geld om meerwaarde innovaties aan te tonen</p>	<p>6) geen rol prov.</p> <p>7) geen rol prov.</p> <p>8) rol vanuit ondernemerschap/valorisatie</p>
<p>agrarische sector</p>	<p>1) ruimte voor agrarisch ondernemen onder druk. knellende regelgeving, waaronder archeologie</p> <p>2) minder bankkrediet / financierbaarheid innovaties</p> <p>3) land- en tuinbouw vergrijsd sterk</p> <p>4) gebrek aan bedrijfsopvolging (familiebedrijven)</p> <p>5) forse tekorten op alle MBO-niveaus</p> <p>6) minder loopbaanmogelijkheden op uitvoerend niveau</p> <p>7) afbouw subsidies</p> <p>8) als gevolg van de mestwetgeving is de toevoer van mineralen en (vooral) organische stof de afgelopen decennia verminderd</p> <p>9) vermarkten hier ontwikkelde kennis en technologie (wereldwijd)</p> <p>10) wegen voldoen niet meer aan de eisen voor het landbouwverkeer</p> <p>11) beperkt breedband internet op het platteland. Veel bedrijven zijn nu nog aangesloten via een 'klassieke' telefoonverbinding</p>	<p>1) rol vanuit RO en regelgeving</p> <p>2) geen rol prov. / via altern. financieringconstr.</p> <p>3) rol vanuit onderwijs en arbeidsmarkt</p> <p>4) geen rol prov.</p> <p>5) rol vanuit onderwijs en arbeidsmarkt</p> <p>6) rol vanuit onderwijs en arbeidsmarkt</p> <p>7) via altern. financieringsconstructies</p> <p>8) rol vanuit biobased economy</p> <p>9) rol vanuit biobased economy</p> <p>10) rol vanuit mobiliteit</p> <p>11) rol vanuit vestigingsklimaat/breedband</p>
<p>informatie & communicatie</p>	<p>1) aanbestedingsregels overheid, zoals omzet eisen en minimaal drie referenties bij overheidsinstanties</p> <p>2) kleine MKB komt er moeilijk tussen, vooral zzp-ers en grote organisaties maken kans</p> <p>3) vraag naar meer capaciteit op internet kan leiden tot digitale opstoppingen. Bij 'video streaming' is bijv. veel capaciteit nodig.</p> <p>4) uitval van ICT-functies kan ondernemingen soms volledig platleggen</p> <p>5) verplaatsing van ICT-activiteiten naar landen als India</p> <p>6) groei van online dienstverlening leidt tot nieuwe vraagstukken rond aansprakelijkheid/veiligheid</p> <p>7) animo ICT-studie neemt af waardoor in de toekomst tekort aan specialisten ontstaat</p>	<p>1) rol vanuit provinciale aanbestedings- en inkoopregels (zijn in maart 2013 versoepeld)</p> <p>2) rol vanuit provinciale aanbestedings- en inkoopregels (zijn in maart 2013 versoepeld)</p> <p>3) rol vanuit vestigingsklimaat/breedband</p> <p>4) rol vanuit vestigingsklimaat/breedband</p> <p>5) geen rol prov.</p> <p>6) geen rol prov.</p> <p>7) rol vanuit arbeidsmarkt en onderwijs</p>

Bronnen: brancheorganisaties, SER, ETIL, Rabobank Cijfers en Trends, 2013, ABN-Amro brancheonderzoeken, Delta Lloyd brancheonderzoeken

Bijlage 3: Knelpunten in MKB-sectoren gekoppeld aan lopende en extra activiteiten

Algemene knelpunten	Huidige activiteiten vanuit provincie breed	Huidige activiteiten vanuit KEI	Nieuwe <i>extra</i> activiteiten incl uitgezet bij KvK Nieuw en NOM = <i>extra actie provincie</i>
1. Niet verkrijgen van financiering (incl voor starters)		Via alternatieve financieringsinstrumenten (revolving fund, microkredieten, crowdfunding) voor innovatieve bedrijven (komt binnenkort een aparte nota over waarin ook aandacht voor invulling motie jonge innovatiekracht en slimme koppeling met K&E)	Business Cases, Bedrijvenclusters, BC-vouchers en verdienmodellen voor zorg en vrijetijdseconomie <ul style="list-style-type: none"> • FLINC Next (faciliteren van startende ondernemers naar financiering) • Onderzoek naar mogelijkheden crowdfunding en rol provincie daarin • Voorstel voor inzet microkredieten, een zakelijke lening van maximaal € 50.000 voor startende en bestaande ondernemers in MKB
2. Toenemende (internationale) concurrentie en druk op de prijs		Via KEI-speerpunt Innovatie- en werkgelegenheidsstimulering door kansen verkennen internationalisering en handelsmogelijkheden	Internationale product-markt-combinaties
3. Vinden van geschikt personeel / kwalitatieve mismatch		Via KEI-thema Onderwijs en Arbeidsmarkt en de Versnellingsagenda 2.0. aanvullend is er € 250.000 beschikbaar gesteld voor jeugdwerkloosheid.	
4. Omgang met online dienstverlening (locatie, transportbewegingen)			Locatiebeleid webwinkels opnemen in actualisatie Omgevingsvisie
Specifieke knelpunten			
5. Onvoldoende innovatie in de zakelijke dienstverlening en in de vrijetijdssector			<ul style="list-style-type: none"> • Innovatievouchers en onderzoek mogelijkheden crowdfunding en rol provincie daarin • Extra inzet op nieuwe product-markt-combinaties in vrijetijdssector en diverse bedrijven begeleiden bij realisatie van innovatie • Ontwikkelen van kennisclusters gericht op crosslinks en innovatie met deelname van kennisinstellingen • (Startende) ondernemers voorzien van advisering en doorgeleiding naar netwerken en

			clusters en topsectoren (ondernemerschap, internationalisering en innovatie) • Samenwerkingsinitiatieven op speerpunten KEI
6. Krimp in zowel de woning-, utiliteits- als GWW nieuwbouw	Via o.a. inzet duurzaam bouwen, herbestemming, aanleg van wegen en kanalen en het Drents Woningmarkt offensief. In het offensief wordt gewerkt langs twee lijnen: (1) stimuleren van doorstroming met de manifestatie van de makelaars gericht op starters op de woningmarkt en (2) de verduurzaming van de woningvoorraad. De verwachting is dat met de extra aandacht en reuring die het offensief veroorzaakt, er meer mensen investeringsbeslissingen nemen om een woning te kopen of in de toekomstwaarde (energetisch, levensloopbestendig) van hun woning te gaan investeren. Het MKB in de bouwsector zal hiermee een impuls krijgen.	<ul style="list-style-type: none"> Via KEI-thema vestigingsklimaat gericht op herstructurering van bedrijventerreinen (php's), RSP's in Emmen, Coevorden en Assen ontwikkelingen rondom Dryport, Blueport en GAE. Via KEI-thema Onderwijs en Arbeidsmarkt en de Versnellingsagenda 2.0 	
7. Toenemende RO & Milieu regeldruk voor industrie, vrijetijdssector en agrarische sector			Lobby richting Rijk voor verminderen regeldruk en voorkomen onnodige regels via actualisatie omgevingsvisie incl. nadere duiding kernwaarde bedrijvigheid
8. In industriese sector toenemende ketenafhankelijkheid binnen het netwerk van opdrachtgevers en toeleveranciers			Inzet NOM op ketenbenadering via gesprekken, netwerk- en ontwikkelbijeenkomsten, waarbij knelpunten binnen de gehele keten van de industriese sector vroegtijdig worden signaleerd
9. Professionaliteit, maatwerk en betrokkenheid vooral in zakelijke dienstverlening en zorg		Via KEI-speerpunt Innovatie- en werkgelegenheidsstimulering door versterking ondernemerschap, maar nog niet specifiek gekoppeld aan sectoren zakelijke dienstverlening en zorg	Via KvK nieuw: netwerk- en ontwikkelbijeenkomsten op het vlak van zakelijke dienstverlening en zorg
10. Versnippering promotie techniek		Via KEI-thema Arbeidsmarkt & Onderwijs	

		door programma Focus op Techniek (techniekpact)	
11. Aanbestedingsregels overheid bouw, zakelijke dienstverlening en ICT	<p>De aanbestedingsregels voor MKB zijn gewijzigd en de inkoopvoorwaarden zijn aangepast op verzoek van het MKB.</p> <ul style="list-style-type: none"> • lagere administratieve lasten door één set inkoopvoorwaarden die door alle provincies wordt gehanteerd • Lagere omzeteisen • Minder referenties • Lagere risico's voor de inschrijver op de aanbesteding 		
12. Capaciteit op internet		Via KEI-thema vestigingsklimaat Externe opdracht waarbij kwantitatieve/kwalitatieve vraag van gemeenten wordt geïnventariseerd en Next Generation Access Networks / glasvezel in kaart wordt gebracht	
13. Aanbod verblijfsrecreatie sluit onvoldoende aan op vraag	Samen met ruimte en natuur wordt een gezamenlijke aanpak ontwikkeld om verblijfsrecreatie kwaliteitsslag te geven	Via KEI-thema vrijetijdseconomie nader onderzoek naar vraag en aanbod in Drenthe binnen verblijfsrecreatie. Waarbij de focus ligt op het bestaande aanbod van kampeer en bungalowbedrijven in de plattelands gemeenten + input voor actualisatie Omgevingsvisie	<ul style="list-style-type: none"> • Externe opdracht over verkenning vernieuwend instrumentarium gekoppeld aan kwaliteitsslag verblijfsrecreatie en kwaliteitsteam die ondernemers adviseert en ondersteunt in hun bedrijfsvoering
14. Bedrijfsovername bij detailhandel, landbouw en vrijetijdssector	Het gaat bij de landbouw vooral om de primaire landbouw en die wordt vanuit ons plattelandsontwikkelingsbeleid bediend. KvK zet al in op knelpunt van bedrijfsovernames in de detailhandel.		<ul style="list-style-type: none"> • Bedrijfsovernames in de vrijetijdssector in principe ook geen rol, maar bekijken de mogelijkheden via extra inzet op vrijetijdseconomie • Inzet op nieuwe verdienmodellen in de vrijetijdssector

15. infrastructuur kan worden verbeterd	Via het Provinciaal Verkeers- en Vervoerplan (PVVP) Drenthe 2007-2020 en Provinciaal Uitvoeringsprogramma (PUP) Verkeer en Vervoer		
16. Verdringingsmarkt in detailhandel door filialisering, schaalvergroting, opkomst webwinkels met leegstand en onaantrekkelijk vestigingsklimaat als gevolg.	<ul style="list-style-type: none"> • Via dossier krimp is in opdracht van BZK onderzoek gedaan naar de gevolgen voor detailhandel in krimpgebieden, waaronder Zuidoost Drenthe • Vanuit ROMN wordt samen met EOMC de Ladder voor Duurzame Verstedelijking nader geconcretiseerd, o.a. voor detailhandel waarbij duurzaam wordt omgegaan met ruimte voor nieuwe ontwikkelingen. 		<ul style="list-style-type: none"> • Vanuit vestigingsklimaat nader verkennen aanbevelingen BZK onderzoek in samenspraak met krimp dossier • Vanuit vestigingsklimaat inventarisatie problematiek leegstand winkels in Drenthe
17. Hoge eisen aan producten vanuit veiligheid en gezondheid		Via KEI-thema Agribusiness waarin wordt ingezet op gezonde voeding via 'foodcircle'	
18. In zorgsector onvoldoende tijd en geld om meerwaarde innovaties aan te tonen		Via KEI-thema innovatie/healthy ageing waarbij partijen vanuit bedrijfsleven en onderwijs bij elkaar worden gebracht / kennisvalorisatie	
overig			
Onvoldoende zicht op wat er speelt bij kleine ondernemers en economische waarde			<p>Onderzoek naar economische waarde van zzp-ers in Drenthe, in welke sectoren zij vooral zitten en tegen welke knelpunten zij aanlopen</p> <p>Inventariseren behoeften ondernemers in Drenthe door antennefunctie en rapportage van KvK en NOM</p>